

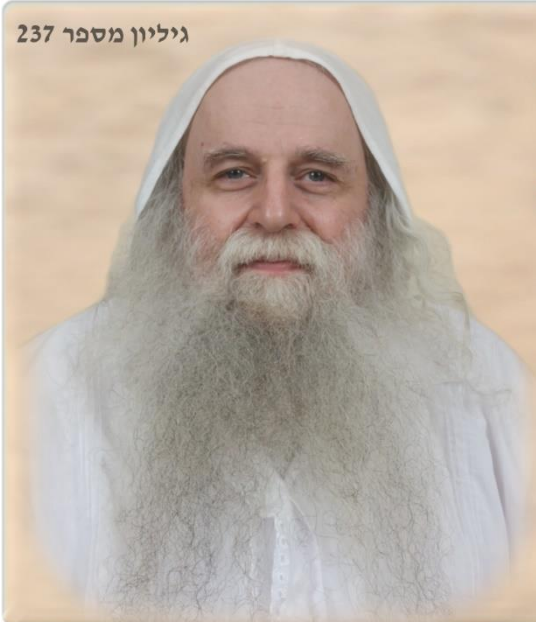

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת משפטים תשפ"ה

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ופתרונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

מאמר זה הנו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.

פרשת משפטים תשפ"ה – איך לא ליפול במלכודת שינויי הזמן

ולעבודה של כולם ה' יתברך מצפה וממתין, לעבודה שלנו, לתיקון שלנו. וכמובן, לא מספיקים הכל בגלגול אחד בדרך כלל, אז יש גלגולי נשמות ומתגלגלים כדי לקיים את המצוות ולתקן את מה שלא תִקְנֶנו בגלגול קודם.

וגם לזה יש גבול, זה לא עד בלי סוף. ויש זמן קצוב עד לגאולה השלמה, עד שנגמר, זהו. עד אז – "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", ככה שהדבר הזה הוא רציני מאד, רציני מאד מאד.

אוקיי, אז מה הבעיה? הבעיה היא שיש את התורה ויש את ההלכות – ויש את העולם, ויש את השינויים שיש בעולם. לפעמים אלה שינויים תרבותיים, לפעמים אלה שינויים אידאולוגיים, לפעמים אלה שינויים טכנולוגיים, כל השינויים שקורים בעולם – כולם נסיונות, לנסות את עם ישראל, את היהודי הפרטי ואת כלל עם ישראל, אם נקיים את מה שהתחייבנו.

אז בני אדם, כן, בעיקר מאומות העולם, זה התחיל אולי ביוון, המציאו חוקים ומשפטים שהם לא על פי התורה. ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, אנחנו משועבדים אלפיים שנה כמעט לאומות. ובתוך כל הגלות הזו, בכל המקומות שנולדנו והיינו – העולם לא התנהל על פי התורה, אלא התנהל על פי מה שאנשים קבעו בחוקים שלהם, בני אדם קבעו.

בתוך זה היהודי צריך לתמרן, גם בתור פרט, גם בתור קהילה, עכשיו שיש לנו מדינה אז גם בתור מדינה. נניח, יש בית דין בין-לאומי, דברים כגון אלה – זה לא על פי התורה. נכון שהכל יונק מהתורה, כי כולם לקחו מהתורה ומעשרת הדברות. אבל זה לא משנה, זה לא על פי התורה, אלה לא דיני ישראל וכן הלאה.

ולכן הנסיון של האדם הפרטי ושל כלל עם ישראל הוא נסיון לא פשוט בכלל. מה נגיד אנחנו שנולדנו כתינוקות שנשבו, שכל זה בכלל היה מעבר להבנתנו, ידיעתנו, השגתנו? אז צריך ללמוד את התורה ולקיים אותה.

ערב טוב! שבוע טוב, מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת משפטים תשפ"ה, ובשם ה' נעשה ונצליח. וננסה קצת להתעמק על פי 'דרך עץ החיים'.

הפרשה פותחת בכל מיני ציוויים ודרישות שה' יתברך מצוה את עם ישראל, כל המשפטים, כל מיני מצוות והלכות. ובהמשך יש את הברית שה' יתברך כורת עם עם ישראל. עם ישראל מקבל על עצמו ואומר "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", "כל אשר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע".

טוב, זה כל כך פשוט. קודם כל, אם עם ישראל לא היה אומר "נעשה ונשמע" ומקבל על עצמו את התורה, ה' יתברך היה מחריב את העולם, מחזיר את העולם לתהו ובהו – כי הוא ברא את העולם על מנת שעם ישראל יתקן עולם במלכות שד"י, הוא לא רוצה עוד סתם עולם מקולקל.

נכון שהעולם הזה הוא גשמי, רובו רע מיעוטו טוב, ופה לא פשוט לתקן עולם במלכות שד"י. לא פשוט שאדם יתקן את עצמו. לא פשוט שאדם אחד יקיים את התורה מאהבה ומיראה, מיראה ומאהבה, קל וחומר עם שלם, עם קדוש. כמו שכולנו יודעים, קל לדבר וקשה לקיים. אבל זה לא משנה, כי באמת עם ישראל באותו רגע התכוון באמת ובתמים שיקיים את התורה. ולא רק אותן הנשמות שהיו שם – אלא כל הדורות, כל הנשמות שעתידות להברא, גם הם היו במעמד הזה וקיבלו על עצמם, כולנו קיבלנו על עצמנו לקיים את התורה.

ולכן "ותלמוד תורה פְּנֵד פְּלֵס", צריך ללמוד את התורה, כי אם לא לומדים את התורה גם אי אפשר לקיים אותה כי לא יודעים איך לקיים אותה. וללמוד את התורה דורש מהאדם את כל כחותיו, את כל זמנו ואת כל חייו – והלואי ויבין וידע ויזכור ויקיים. וכשמדובר על לקיים – צריך מאהבה ומיראה, ולשם שמים ולעשות נחת רוח לה' יתברך. ויש בזה דרגות, מהבן אדם הפשוט ועד לגדול החכמים וגדול הנביאים כמשה רבינו.

תחילת הנפילה היא בחשיפה של הנפש של האדם לתכנים לא תקינים על פי התורה. יש מחשבות שאסור לאדם לחשוב אותם. למשל, רבי נחמן מדבר הרבה נגד הפילוסופיה, לא לעסוק בפילוסופיה. היו גדולי ישראל שעסקו בפילוסופיה כללית ופילוסופיה יהודית, אבל עדיף שלא, ברור. אמרו: מי זה הפילוסוף הראשון? – הנחש הקדמוני. הוא זה שהתחיל להתפלפל ולשאול שאלות על ה' יתברך ועל הנהגתו וכן הלאה ולהטעות את הבריות. אז הוא קורא להם, רבי נחמן קורא להם, חיות רעות.

צריך להזהר מהדעות הכוזבות, צריך להזהר משינויי הזמן, צריך להזהר מהפיתויים שבאים כל פעם בתלבושת אחרת, בתחפושת אחרת, אבל הכל אותו דבר – לפגוע ביראת שמים של היהודי שלא יקיים את "נעשה ונשמע". זה כל העולם הזה. כל העולם הזה הוא על מנת שנקיים "נעשה ונשמע", וכל המטרה של היצר הרע הפרטי והיצר הרע הכללי היא שלא נקיים "נעשה ונשמע".

והוא ממציא כל מיני המצאות וכל מיני פיתויים וכל מיני מקרים, שלפעמים קשה מאד לאדם לדעת לדייק. לפעמים בן אדם רוצה לעשות מצוה, ובמקום שתצא לו מצוה יוצאת לו עבירה, למשל אהרן הכהן שרצה למנוע מעם ישראל לעבוד עבודה זרה ורצה להרויח זמן עד שיבוא משה רבינו, אבל יצא מזה חטא העגל. כוונתו היתה טובה, אבל הוא לא נזהר, כתוב בזהר הקדוש. ויצא מזה החטא הנורא הזה.

לכן לא מספיק שבן אדם יש לו רצון טוב, אנשים אומרים 'העיקר האמונה', 'העיקר הבטחון' – יראת שמים בראש. יראת שמים. שאדם יפחד מאד לטעות ולעשות טעות ולעשות ה'פך רצונו יתברך. "ראשית חכמה יראת ה'". כמובן, ביראת ה' יש אמונה, יש בטחון. היראה, קוראים לזה חכמי הקבלה 'צד שמאל'. האהבה היא 'צד ימין', 'חסד'. וה'תפארת' המכריעה ביניהם, זה הקו האמצעי. ואסור לטעות בין ימין ושמאל. יעקב אבינו היה הקו האמצעי, לכן מטתו היתה שלמה.

צריך להתעמק מאד, ללמוד את כל פרד"ס התורה, או בכל פרד"ס התורה – שיהיו לנו כלים למלחמה, שנהיה בחשבון נפש מתמיד, שנעשה את הביורורים הנכונים. הנה, חוה אמנו, אם היתה לה יראת שמים, היא לא היתה מדברת עם הנחש בכלל, אפילו לא מלה אחת. ואיפה היה אדם שהוא לא שמר עליה, על אשתו?

כל חסרון גורם בסוף ה' ישמור, להתדרדרות. מי יודע עד איפה אפשר להתדרדר ולאן אפשר להגיע. לצערנו, בדור הזה אנחנו בדור עם הרבה נסיונות לקראת בוא משיח, זה נקרא חבלי משיח – ומנסים את האדם: האם הוא ילך עם ה' יתברך ב"נעשה ונשמע", או שיעשה "נעשה ונשמע" ליצר הרע. מאד פשוט. איפה אתה? איפה אנחנו? אז לכן מרגע שאדם מתעורר בבוקר – יראת שמים בראש, כדי שיהיה שמור כל היום. ולאיפה שהוא הולך במסלול חייו, שיבין שהכל נסיונות ובכל רגע ורגע היצר הרע אורב לו. אז מה, הוא ילך ככה מפוחד? לא, לא ילך מפוחד. יהיה שמח, בוטח בה', מאמין בה', אבל נזהר

המפתח לכל זה, זה יראת שמים. "בדרך שאדם רוצה לילך – בה מוליכין אותו". גם אדם שנולד רחוק, בארץ רחוקה, חילוני – יש לו בחירה, יש דברים מסוימים שהוא יודע שאסור לו לעשות אותם, או כי לימדו אותו או מתוך נשמתו הוא מרגיש את זה. ויש לו גם בחירה אם הוא מאמין בה' או לא. בדרך כלל יהודי מאמין, ברור. אבל הוא לא יודע שההלכה מחייבת, הוא לא יודע שיש הלכה, אבל הוא מאמין בה'. זה כבר מספיק. בן אדם שמאמין בה' ורוצה לעשות את הטוב ולא רוצה לעשות את הרע – מתחילים להוליך אותו לזה שיזכה גם להתקרב לתורה, לחזור בתשובה ולעשות את כל הדברים הטובים שה' מצפה ממנו.

ככה שתירוצים ממש – אין. תירוצים הם טובים בשביל לא להתיאש, אבל אי אפשר לברוח. אי אפשר לברוח מיום הדין. אי אפשר לברוח מזה שאחרי מאה ועשרים שנה בן אדם עומד בבית דין של מעלה. אי אפשר לברוח. ולכן כדאי שאדם יעשה את כל מאמציו לקיים את התורה כמו שהיא כתובה.

ולמרות שהעולם משתנה – התורה לא משתנה, האמונה לא משתנה. מאד מאד צריך להזהר לא לשנות. לפעמים יכולים להיות אנשים שמשנים בטעות, "לא עם הארץ חסיד", טעות, הוא לא יודע. לפעמים זה יכול להיות במזיד, ה' ישמור, כמו שהיו במשך הדורות כל מיני גורמים שרצו לשנות את התורה, מתוך עם ישראל, מחוץ לעם ישראל.

ולכן הערובה לזה שהאדם ילך בדרך הנכונה היא יראת שמים. גם ביראת שמים יש דרגות. יש אנשים שמפחדים מאד מהעונש, טוב מאד. יש אנשים שמפחדים לאכזב את ה' יתברך – עוד יותר טוב, זו כבר דרגה גבוהה יותר. אבל "ראשית חכמה יראת ה'". לכן מי שלומד תורה בלי יראת שמים הוא בבעיה, היא יכולה להפוך להיות לו סם המות במקום סם החיים. יש אנשים שלומדים אותה בתור מסורת, בתור מחקר אקדמי, כל מיני סוגים של לימודים – אבל העיקר הוא ללמוד מתוך יראת שמים. בן אדם צריך לשמור על היראת שמים. זו לא מתנה שנתנה לו ושמובטחת שתשאר אצלו, "מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך".

אם בן אדם לא דואג לשמור על היראת שמים, על הנקיות שלו – מי שרוצה לדעת מה זה נקיות שיקרא ברמח"ל ב'מסילת ישרים' על מדת הנקיות – אם בן אדם לא שומר על הנקיות בעבודת ה' שלו, במדות שלו, במחשבות שלו, היראת שמים שלו נפגמת. כל עבירה פוגעת ביראת שמים.

בן אדם לא מתדרדר בדרך כלל ביום אחד, זה בשלבים. קודם כל, הוא צריך להתחיל לקבל השפעות זרות, רואה דברים, שומע דברים שלא צריך. אחר כך הוא לא יודע איך להתמודד אתם, היצר הרע מפיל אותו ואז הוא פוגם במעשה. אם הוא לא עושה תשובה, הוא ילך מדחי אל דחי. צדיקים "יִלְכוּ מִחַיִּל אֶל חַיִּל" – ממלחמה למלחמה, ממאבק למאבק, מהתמודדות להתמודדות. וההפך רשעים, הולכים מדחי אל דחי. ככה זה, או שאתה עולה או שאתה נופל.

מאד בכל ההחלטות, בכל הדיבורים, בכל העניינים, במקום העבודה, בלימודים, עם החברים – שיזהר כי אין מקום פנוי, אין רגע אחד שהוא יכול להיות רגוע ולהרדם בשמירה כמו שאומרים.

אין מצב, ברגע אחד גאלתיך, ברגע אחד אפשר לגאול את האדם, וברגע אחד בן אדם יכול להפסיד את עולמו. "יש קונה עולמו בשעה אחת", אבל גם אפשר להפסיד את עולמו בשעה אחת אם הוא לא נזהר. ואנחנו בגיל שלנו כבר ראינו הרבה אנשים, וגם אנשים טובים וגם אנשים שנולדו לבתים טובים ולמדו תורה – והם היום לגמרי לגמרי בידיים של הסטרא אחרא, איבדו את הכל. ואיך חלה ההתדרדרות הזו? כל מיני נסיונות שהם לא היו ערוכים אליהם והיצר תפס אותם, הרבה בענייני החכמולוגיה למיניהם, להתחכם.

דבר אחד שמשך את תשומת לבי בפרשה זה שאסור להזכיר שם של עבודה זרה בפה. מובן שאסור לעבוד עבודה זרה ולא להנות מעבודה זרה. אבל אפילו להזכיר שם אלהים אחרים בפה אסור. יש בזה פשט כמובן, כדי שהאדם לא ימשך אחרי זה וגם בני אדם אחרים לא ימשכו אחרי זה, כדי לא לתת לזה קיום. ויש לזה גם סוד: שעצם ההזכרה של השם שלהם, לא עלינו יכול לעורר אותם כלפי האדם או כלפי הסביבה. בדבר הזה נזהרים?

היום למשל יש הרבה מאד שיטות טיפול מכל מיני סוגים שהיסוד שלהם בא מהמזרח, מעבודה זרה, מכל מיני מקומות. אנשים נזהרים? אולי יש כאלה שכן, בעזרת ה'. צריך להזהר יותר – להזהר מאד לא לערבב דברים מחוץ לתורה בתוך התורה, ולהזהר מאד במה שאדם מוציא מהפה שלו, לא לתת כח לשום תאוריות חדשות ישנות שצצות והאדם לא מבין מה שהוא אומר אפילו ומאיפה זה יונק.

כל דבר יונק מאיפה שהוא. ומאיפה זה יונק? מהקדושה? מהסטרא אחרא? מה השורש? כי השורש, אפשר אחר כך לעשות לו הסוואה, ועד שזה מגיע לאדם הוא לא יודע מאיפה באה ההשפעה הזו – והיא באה ישר מהסטרא אחרא, אבל זה בתחפושות.

ולכן "בְּתַחֲבֻלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מִלַּחְמָה", "מֵאֵד מֵאֵד הָיִי שֹׁפֵל רֹחַ, שִׁתְּקוֹת אֲנֹשׁ רָמָה". צריך להזהר מאד מאד – להיות עם עיניים פקוחות, לדעת את התורה, לדעת את פנימיות התורה, ללמוד את 'דרך עץ החיים', להקשיב ללב, להקשיב ליצר הטוב, לא להקשיב ליצר הרע, להיות דבוק באבא שבשמים, לרצות את הקדושה ולא את הסטרא אחרא.

הסטרא אחרא מפתה את האדם בהבל הבלים, בתענוגות מדומיינות שאין בהן כלום. והוא נותן בהתחלה עונג, ובסוף היעניג' הזה הופך להיות 'נגע'. אבל האדם הלך אחרי העונג, איך זה נהיה לו לנגע? ככה זה. זה מתהפך לנגע.

אז כל דבר שאדם צורך, אם זה רעיונות, אם זה השפעות, אם זה השמעות, אם זה אוכל, כל מיני חוויות – שאדם יבדוק מה השורש של זה, מי שלח לו את הדבר הזה? זה

מצד הקדושה? זה מצד הסטרא אחרא? זה מעורבב? זה מוסווה? מה קרה לאנשים שהלכו בדרך הזו? איך הם נראים? הם נשארו צדיקים? הם צדיקים? אתה בטוח? צדיקים צריכים לשמור על הקדושה. אם בן אדם שומר על הקדושה, מרגישים את זה ממנו, שהוא שומר על הקדושה – במעשים שלו, בדיבורים שלו, בהנהגות שלו, בכל דבר ודבר.

"נעשה ונשמע". בהר סיני אמרנו "נעשה ונשמע". לפעמים יש מצבים שאנשים שמים על זה סימן שאלה, 'נעשה ונשמע? כן? באמת נשמע? נעשה באמת? כמה נעשה? כמה נשמע? אולי אפשר להקל? אולי אפשר לא לדקדק יותר מדי?' ככל שאנחנו מתקרבים לגאולה השלמה, השכינה הקדושה יורדת בעמקי הקליפה, נשמות הצדיקים, "וְעַמְּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים", הולכים יחד עמה לברר את ניצוצות הקדושה מעמקי הקליפה. ולכן העולם הזה כמו שאנחנו רואים אותו עכשיו הוא מאד מאד בעמקי הקליפה. וצריך להזהר – לברור ולהעלות את הניצוצות, לא ליפול ולהפיל ושהיצר יעשוק את הנשמה, עד שהנשמה יצאה מהקליפה שהוא יעשוק אותה בחזרה. אוי ואבוי... אוי ואבוי, אוי ואבוי!

ושאדם לא יחשיב את עצמו חכם. אדם הוא כלום. מי שמחשיב את עצמו חכם – הוא בסכנה הכי גדולה, חושב שהוא חכם, שהוא צודק, שהוא יודע הכל, שהוא מבין טוב יותר מהחכמים, הוא מבין טוב יותר מההורים שלו, הוא יודע הכל, 'העולם חדש'. תמיד, בכל דור יש 'העולם חדש'. כל החידושים האלה מאיפה הם באו? מי שלח אותם? מה השורש שלהם? אלה חידושי תורה או אלה חידושי סטרא אחרא?

צריך זהירות, מדת הזהירות. גם את זה מביא הרמח"ל ב'מסילת ישרים', מדת הזהירות. מי שרוצה יראת שמים שילמד כל יום בספר 'תְּנָא דְבֵי אליהו הקדוש, כל יום פרק בלי נדר, יסיים אותו בערך שתיים עשרה פעמים בשנה – משהו יכנס, משהו ישאר. עשר דקות ליום, רבע שעה ליום, להתחזק ביראת שמים.

זה לא אומר שאדם צריך להתנזר מהעולם. לא, אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב היו בתוך העולם – אבל היו מרכבה לקדושה, לא חלילה להפך. דוד המלך משיח ה' היה בתוך העולם, מרכבה למלכות המתוקנת. הבעל שם טוב הקדוש היה בתוך העולם, עבד בחיים שלו בכל מיני עבודות.

זהו. אז "נעשה ונשמע" רציני צריך, בכל רגע ורגע "נעשה ונשמע", ולבדוק את מפת הקרב ולהבין את התחבולות של היצר הפרטי והכללי, ולהדבק באבא שבשמים ולצעוק אליו שיציל אותנו. וזה העיקר.

לחיים! לחיים! לחיים!

להתחזק בעבודתו יתברך!

לחיים! לחיים! לחיים!

להפיץ את מעינות דרך עץ החיים בכל זמן ובכל מקום,

לזיכוי הרבים למען שמו באהבה!

לחיים, לחיים, לחיים! וכל טוב סלה.

שבת שלום ומבורך לכל בית ישראל.

מתוך נפשי – "עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ"

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א
י"ט שבט תשפ"ה

לעילוי נשמות הנופלים • לרפואת הפצועים • להחזרת החטופים • לשמירה על החיילים.

- א. סמכות הורים – אין. מאין יבוא עזרי? החוצפה גוברת. דורו של משיח.
- ב. יש נוער בסיכון גבוה – חוסר גבולות, חוסר כבוד, חוסר ערכים. מאין יבוא עזרי?
- הורים ומחנכים: חייבים לבנות רוחנית ומוסרית את הילדים מגיל אפס! בגיל שלוש-ארבע מתחיל להיות מאוחר מדי... יש לפתח קשר ושיח רגשי, ערכי ואמוני – עם כל ילד, כל יום. הקשבה. חום. קרבה נפשית. לא לוותר. להוכיח. להסביר. אם לא תשקיעו בכך כחות-על, כל יום – לא תוכלו להשפיע ולא תוכלו למנוע אסונות, ח"ו! הרחוב והטכנולוגיה – שליחים לגניבת כל הנשמות לשעבוד הקליפה.
- ג. אם לא מחדדים את המצפון האישי, המצפון מתנוון ופוסק מלפעול.
- ד. מלחמת היצר היא 'מלחמת שוחות', קרב פנים אל פנים, מלחמת אין ברירה.
- ה. יש לעבוד בהתמדה על פיתוח היכולת להבחין בין טוב לרע! בין קדושה לבין הפך הקדושה, בין עבודת ה' ית', ולהבדיל עבודת יצר הרע.
- ו. אם ההורים אינם בדבקות עם הבורא ית' – הילדים הולכים לאיבוד ונעקרים מן האמונה.
- ז. בלי ידע בפנימיות התורה אין סיכוי! בעזרת ה', ב'דרך עץ החיים' – יש סיכוי ויש תיקון.
- ח. לכל נשמה בחירה חפשית ואחריות אישית.
- ט. היצר הרע משלם במזומן. הבורא ית' משלם בהקפה – מתן שכרן של מצוות בעולם הבא.
- י. דע: הפיתוי 'מתוק' – אך הסוף מר ביותר.
- יא. אם כולנו נשתוק – ישמע רק קולו של היצר הרע הפרטי והכללי.
- יב. האדם חייב סדר יום ברור, חיובי וקבוע – סדר יום גשמית-פקודי, וסדר יום רוחני.
- יג. אי אפשר לזכות לקרבת האלקים על ידי דמיונות ושגינות. לקרבת האלקים זוכים כאשר האדם סר מרע והופך לצדיק. אין קיצורי דרך כלל ועיקר.
- יד. הצדיקים מאירים ועוזרים, אך על האדם להתאמץ בעצמו בכל כחו לסור מהרע ולהדבק בטוב.
- טו. גם בעולם הקדושה חדרו דעות כוזבות!
- טז. אינכם מבינים את גודל המלחמה?! את מפת הקרב הפרטי והכללי? את תחבולות היצר הרע הפרטי והכללי? היכן אתם?
- יז. כאשר האניה טובעת לא מספיק לרוקן את ההצפה עם כפית!
- יח. אם אין "סור מִרַע" אמתי – כיצד יהיה "עֲשֵׂה טוֹב" אמתי?
- יט. מי שרוצה לחוש דבקות שיעסוק בהתבוננות ה'שְׁוִיִּתִי'.
- כ. תאות בצע פוגמת ביראת שמים.
- כא. הגאווה גורמת לאטימות מוחלטת.
- כב. מי שאינו מקפיד על הלכות כשרות – אוכל מעץ הדעת טוב ורע!
- כג. אם אין שמירת צניעות – אין קדושה. אם אין קדושה, היצר הרע משתלט על הנשמות.
- כד. שליח של מי אתה?
- כה. את מי אתה משרת – את הקדושה או את הס"א?

לחיים! לחיים! לחיים! להתחזק בעבודתו ית'.

**לחיים! לחיים! לחיים! להפיץ נא את מעינות 'דרך עץ החיים' בכל עת ובכל מקום לזיכוי הרבים, למען שמו באהבה!
וכל טוב סלה.**